

pratarinė

S tovedamas ant Saut Šildso klubo *Latino* scenos suvokiau, kad daugiau to neištversiu. 7–8 dešimtmečio Britanijoje tokių vakarienių klubų buvo gausu, ir visi atrodė lyg klonai: kostiumuoti žmonės sėdėjo prie staliukų, valgė keptą vištieną iš krepšelių ir užsigėrė ją vynu iš vytelėmis apipintų butelių. Nuo lempų gaubtų karojo kurtai, sienas puošė raštuoti apmušalai, o muzikantai ir vakaro vedėjas ryšėjo varlikes. Lyg būtum grįžęs į praeitį. Už lango siautė 1967-ųjų žiema, o roko muzika kito ir mainėsi taip spėriai, kad vien pagalvojus sukosi galva: *The Beatles* išleido *Magical Mystery Tour*, *The Who* – *The Who Sell Out*, Jimis Hendrixas – *Axis: Bold As Love*, o Bobas Dylanas – *John Wesley Harding*. Klestėjo *The Mothers of Invention* ir Dr. Johnas. Apie *Latino* muzikos stilių, septintojo dešimtmečio swingą mano išvaizdoje bylojo tik kaftanas ir grandinė su varpeliais ant kaklo. Iš tiesų jie man visai netiko. Atrodžiau kaip konkurso, per kurį Britanijoje renkamas mažiausiai įtikinančio gėlių vaiko įvaizdis, finalistas.

Mintis apie kaftaną ir varpelius kilo Long Johnui Baldry'ui. Grojau klavišiniaus grupėje *Bluesology*, su kuria jis tuomet koncertavo. Johnas pastebėjo, kad kitos ritmenbliuzo grupės metasi į psichodeliką: vieną savaitę pamatysi *Zoot Money's Big Roll Band*, grojančius Jameso Browno dainas, o kitą, žiūrėk, jie pasivadins *Dantalian's*

Chariot ir apsigobę baltomis mantijomis dainuos apie III pasaulinį karą, per kurį žus visos gėlės. Johnas nutarė neatsilikti nuo mados, bent jau apranga. Taigi visi gavome po kaftaną. Akompanuojantiems muzikantams teko pigesni, o pačiam Johnui buvo specialiai pasiūtas *Take Six* salone Karnabio gatvėje. Na, bent jau jis manė, kad specialiai jam, kol per vieną koncertą pastebėjo žiūrovą, vilkintį lygiai tokį patį. Nutraukęs dainą, jis tuojau piktai suriko:

– Iš kur gavai šiuos marškinius? Jie mano!

Man regis, tai ne itin derėjo su kaftanų dėvėtojams įprastai priskiriamomis puoselėjamosiomis dorybėmis: taika, meile ir visuotine brolybe.

Long Johną Baldry'į aš tiesiog dievinau. Jis buvo be proto šmaikštus, klaikiai ekscentriškas, pribloškiamai homoseksualus ir neįtikėtinais talentingas muzikantas – gal net geriausias dvylikastygės gitaros meistras, kokį tik pasauliui yra dovanojusi Jungtinė Karalystė. Septintojo dešimtmečio pradžioje jis tapo vienu pagrindinių Britanijos bliuzo proveržio veikėjų, grojo su Alexisu Korneriu, Cyrilu Daviesu ir *The Rolling Stones*. Jis – lyg vaikštanti bliuzo enciklopedija. Žinios į galvą smelkiasi vien leidžiant laiką greta jo: tai jis mane supažindino su tiek niekada anksčiau negirdėtos muzikos.

Lyg to dar būtų maža, Long Johno Baldry'io gerumui ir dosnumui nebuvo ribų. Muzikantuose ši tą ypatingo išvelgęs gerokai anksčiau nei bet kas kitas, jis nedelsdamas juos priglobdavo ir pamažu išugydavo pasitikėjimą savo jėgomis. Taip pasielgė su manimi, o dar anksčiau – su Rodu Stewartu, dainavusiu su Johnu koncertavusioje grupėje *Steampacket*. Grupę sudarė Rodas, Johnas, Julie Driscoll ir Brianas Augeris. Jie buvo neįtikėtini, tačiau staiga išsiskyrė. Man teko girdėti tokią istoriją: vieną vakarą po koncerto Sen Tropeze Rodas susiginčijo su Julie, ir ši raudonuoju vynu apliejo baltą Rodo kostiumą. Tikriausiai ir patys įsivaizduojate, kaip toliau viskas klostėsi. Čia *Steampacket* istorijoje ir buvo padėtas taškas. Nuo tada madinguose soulo klubuose ir bliuzo rūsiuose visoje Britanijoje Johnui pritardavo *Bluesology*.

Buvo beprotiškai smagu, kad ir kokios keistos idėjos Johnui kildavo. Grodavome protu nesuvokiamus koncertus. Pradėdavome nuo ištis energingo bliuzo – *Times Getting Tougher Than Tough*, *Hoochie Coochie Man*... Publika valgydavo mums iš rankų, bet Johnas staiga užsispirdavo, kad užplėštume *The Threshing Machine* – nešvankų šlagerį iš šalies vakarų, kiek primenantį *'Twas On The Good Ship Venus* ir *Eskimo Nell*: tokias dainas paprastai gerai prisiliuobę traukia regbio žaidėjai. Johnas net imdavo mėgdžioti rajono tartį. Tuoju po to jis užsimanydavo, kad atliktume kurią nors iš populiariausių klasikinių JAV dainų – *It Was A Very Good Year* ar *Ev'ry Time We Say Goodbye*, o jis galėtų pavaizduoti garsią Amerikos džiazo atlikėją Dellą Reese. Neturiu supratimo, kodėl jam atrodė, kad publika norėtų išgirsti jį, traukiantį *The Threshing Machine* ar mėgdžiojantį Dellą Reese, bet, telaimina jį Viešpats, Johnas neabejojo tuo nė akimirkos – net jei visi įrodymai akivaizdžiai bylojo priešingai. Nužvelgęs pirmoje eilėje susirinkusius žiūrovus, atvykusius išgirsti bliuzo legendos Long Johno Baldry'io, išvysdavai būrį stilingai apsirengusių ir gumą kramtančių jaunuolių, paklaikusiomis akimis spoksančių į mus it klaustų – ką, po velnių, šitas vyrukas čia išdarinėja? Nors plyšk iš juoko – na ir kas, kad šito savęs klausiau ir pats.

Staiga mus ištiko katastrofa: Long Johnas Baldry'is išleido tikru hitu tapusį singlą. Žinoma, paprastai tokiomis naujienomis negalėtum atsidžiaugti, bet *Let The Heartaches Begin* – reto baisumo įrašas, saldi, seilėta, niekuo neypatinga melodija. Panašias norėdamos sužavėti namų šeimininkes rytais transliuoja radijo stotys. Nuo tokios muzikos, kokią iš tiesų turėjo kurti Johnas, tai dainai buvo kaip iki mėnulio – užtat topų viršūnėse ir grojamiausių radijo kūrinių sąrašuose ji laikėsi ištisas savaites. Galėčiau pasakyti nežinąs, ką jis sau manė, bet žinau kuo tiksliausiai ir nė negaliu jo kaltinti. Šitiek metų aręs, jis pagaliau įstengė šiek tiek užsidirbti. Bliuzo rūšiai mūsų pasirodyti nebekvietė, pradėjome koncertuoti vakarienių klubuose, kurie atsilygindavo kur kas dosniau. Neretai ant scenos tą patį vakarą lipdavome net dusek. Užsakovų nedomino nei reikšmingas Johno

indėlis į Britanijos bliuzo istoriją, nei meistriški gebėjimai skambinti dvylikastyge gitara. Jie tenorėjo žmogaus, kurį matė per televiziją. Kartais mane aplankydamo jausmas, kad muzika juos apskritai tiek ir tedomina. Jei pasirodymas užsitęsdamo ilgiau, nei planuota, kai kurie klubai nesibodėdamo užuolaidų užtraukti net viduryje dainos. Gera žinia nebent ta, kad vakarienių klubų lankytojai bent jau kur kas labiau džiaugdavosi girdėdami *The Threshing Machine* nei madingas jaunimėlis.

Let The Heartaches Begin turėjo dar vieną didžiulį trūkumą: *Bluesology* negalėjo jos atlikti tiesiogiai. Ne todėl, kad būtume nesutikę – to padaryti iš tiesų nebuvo įmanoma. Įrašė skambėjo orkestras ir moterų choras – lyg diriguotų A. P. Mantovani. Mes tebuvome aštuoni ritmenbliuzo muzikantai, iš kurių keli grojo pučiamaisiais. Tokio skambesio niekaip nebūtume įstengę atkartoti. Johnui šovė mintis akompanimentą įrašyti į garso kasetę. Priartėjus koncerto kulminacijai, jis atitempdavo ant scenos milžinišką *Revox* grotuvą, įjungdamo įrašą ir dainuodavo sau. O mes stypsodavome dyki. Su visais kaftanais ir varpeliais. Kol žiūrovai kimšo vištieną su bulvytėmis. Gryna kankynė.

Tiesą sakant, atliekant *Let The Heartaches Begin* tebuvo viena smagi dalis: kaskart, kai Johnas užtraukdamo tą dainą, moteris imdamo klykti. Staiga apakintos geismo, jos valandėlei pamiršdamo savo vištieną su bulvytėmis ir puldamo prie scenos. Griebusios Johno mikrofono laidą, stengdamosi prisitraukti atlikėją artyn. Nė neabejoju, kad Tomui Jonesui tokių dalykų pasitaikydavo kas vakarą ir jis kuo išdidžiausiai su tuo susitvarkydamo, bet Long Johnas Baldry'is – ne Tomas Jonesas. Užuoat mėgavęsis liaupsėmis, jis siuste pasiusdamo. Nutraukęs dainą, aprėkdamo moteris lyg mokyklos direktorius neklusnias mokinukes:

– JEI SUGADINSIT MANO MIKROFONĄ, KLOSIT PENKIAS-DEŠIMT SVARŲ!

Vieną vakarą šis rimtas perspėjimas gerbėjų ausų nepasiekė. Jos vis traukė laidą artyn savęs, kol aš galop išvydau kylančią Johno

ranką. Pasigirdo klaikus dunkstelėjimas – net garsiakalbiai sudrebėjo. Nuščiuvęs supratau, kad šis garsas – ne kas kita, kaip smūgis geidulio apakintai gerbėjai per galvą mikrofonu. Prisiminus tą nutikimą šiandien, atrodo tikras stebuklas, kad niekas jo nesuėmė ir nepadavė į teismą dėl užpuolimo. Nuo tada, Johnui atliekant *Let The Heartaches Begin*, grupės nariai daugiausia linksmindavosi spėliodami, ar tik šįvakar jis vėl neužvoš kuriai klykiančiai gerbėjai.

Būtent šiai dainai skambant Saut Šildse mane aplankė kone nušvitimas. Nuo pat vaikystės svajoju tapti muzikantu. Tų svajonių buvo įvairiausių: kartais įsivaizduodavau esąs Little Richardas, kartais – Jerry Lee Lewisas arba Ray’us Charlesas. Vis dėlto nė vienoje savęs neregėjau stypsiančio ant vakarienių klubo Niukaslo pakrašty pakylos prie *Vox Continental* elektroninių vargonėlių ir jais nė negrojančio, kol Long Johnas Baldry’is tai niūniavo pagal iš kasetinio grotuvo sklindančią melodiją, tai piktai grasino iš klausytojų nulupti penkiasdešimtinę baudos. Ir vis dėlto buvau čia. Kad ir kaip dievinau Johną, turėjau imtis ko nors kito.

Reikalas tas, kad vargiai turėjau iš ko rinktis. Nė nenumaniau, kuo norėčiau ar bent galėčiau užsiimti. Žinoju, kad moku dainuoti ir groti pianinu, bet aiškiai netikau būti popmuzikos žvaigžde. Visų pirma, neatrodžiau kaip popmuzikos žvaigždė – tai buvo akivaizdu vos pažvelgus į mane su kaftanu. Antra, vadinausi Regiu Dwightu. Tai – ne popžvaigždės vardas. „Šįvakar programoje *Top of the Pops* girdėsite naujausią... Regio Dwighto kūrinį!“ Kurgi ne. Štai kitų *Bluesology* narių vardus lengvai galėjai įsivaizduoti pristatomus per *Top of the Pops*. Stu Brownas. Pete’as Gavinas. Eltonas Deanas. Eltonas Deanas! Net saksofonisto vardas labiau priminė garsenybę nei manasis, o jis nė nesvajotoj tokiu tapti – buvo kuo rimčiausias džiazmenas, su *Bluesology* stumiantis laiką tol, kol gaus progą prisijungti prie kurio laisvai improvizuojančio kvinteto.

Vardą, žinoma, galėjau ir pasikeisti, tačiau kam? Vis dėlto ne šiaip sau maniausi esąs netinkamas popscenai: man tai buvo išsakyta tiesiai į akis. Vos prieš kelis mėnesius dalyvavau perklausoje

Liberty Records įrašų studijoje. Jie buvo įdėję skelbimą žurnale *New Musical Express*: LIBERTY EXPRESS IEŠKO TALENTŲ. Deja, pasirodė, kad manoji jiems nereikėjo. Nuvykau susitikti su vyruku vardu Ray'us Williamsas, pagrojau jam, net įrašiau kelias dainas mažutėje studijoje. Ray'us manė, jog iš manęs galima šį tą išspausti, bet niekam daugiau visoje kompanijoje taip neatrodė. Ačiū, nereikia. Baigtas kriukis.

Iš tiesų turėjau tiksliai vieną alternatyvą. Dalyvaudamas perklausoje *Liberty Records*, Ray'ui prasitariau gebąs rašyti dainas – bent jau iš dalies. Mokėjau kurti muziką, melodijas, tik ne žodžius. Nors grodamas *Bluesology* mėginau, prisiminęs rezultatus dar ir šiandien nubusčiau išpiltas šalto prakaito: „Galėtume būti patys laimingiausi, prisiekiu, kad stengsiuos dėl mūsų labiausiai.“ Lyg paskutinę minutę apie tai pagalvojęs, o gal norėdamas paguosti dėl nepasirašytos sutarties, Ray'us man ištiesė voką. Kažkas į tą patį skelbimą atsiliepė laišku – atsiuntė savo parašytų dainų. Numaniau, kad, prieš atiduodamas tekstus man, pats Ray'us į juos nė akies neužmetė.

Dainų žodžius parašė vyrukas, kilęs iš Oumbio prie Spitalo – kaimelio Linkolnšyro grafystėje, kurį vargiai galėtum pavadinti austringa pasaulio rokenrolo sostine. Pasirodo, jis dirbo vištų ūkyje: karučiu išveždavo nebegyvus paukščius. Užtat tekstus kūrė visai neprastus. Dvasingus, šiek tiek atsiduodančius J. R. R. Tolkieno įtaka, truputį primenančius grupės *Procol Harum* hitą *A Whiter Shade Of Pale*. Svarbiausia, kad nė viena daina nekėlė noro iš gėdos nuo pečių nusirauti galvą, vadinasi, buvo kur kas geresnė už bet kurią, iškeverzotą mano paties.

Maža to, tuoj pastebėjau, kad galiu jiems pritaikyti muziką, ir tam nė nereikia daug laiko. Tuose tekstuose buvo kažkokia mane traukianti kibirkštis. Kažkas traukė ir prie jų autoriaus. Jis atvyko į Londoną, mudu susitikome išgerti kavos ir akimoku radome bendrą kalbą. Pasirodo, Bernie'is Taupinas nebuvo kaimo kvailėlis. Priešingai, kaip septyniolikmetis, paliko nepriekaištingą įspūdį: buvo ilgaplaukis, labai gražus, apsiskaitęs ir aistringas Bobo Dylano gerbėjas.

Taigi pradėjome rašyti dainas kartu – tiksliau, jis iš Linkolnšyro siūsdavo man tekstus, o aš namie, mamos ir patėvio bute Nortvud Hilsė, rašiau muziką. Taip gimė dešimtys kūrinų. Žinoma, mums dar nepavyko nė vienos prakeiktos dainelės parduoti jokiam atlikėjui, tad toliau šiai veiklai skirdami visą savo laiką sparčiai artėjome prie bankroto. Tačiau ką, neskaitant pinigų, galėjome prarasti? Tik negyvų viščiukų prikrautą karutį ir dusyk kiekvieną vakarą skambančią *Let The Heartaches Begin*.

Johnui *Bluesology* grupę paliekąs prisipažinau gruodį, po koncerto Škotijoje. Sunkumų nekilo, niekas neįsižeidė. Kaip jau sakiau, Johnas buvo neįtikėtinai dosnus žmogus. Skrisdamas namo nusprendžiau, jog vardą vis dėlto pasikeisiu. Prisimenu kažkodėl galvojęs, kad tai padaryti privalau kuo greičiau. Tikriausiai tai buvo tam tikras pradžios ženklas, atversto švaraus popieriaus lapo simbolis: daugiau jokios *Bluesology*, jokio Regio Dwighto. Per skubėjimą nutariau pasitenkinsias apgnaibytai svetimais vardais. Eltoną pasiskolinau iš Eltono Deano, Johną – iš Long Johno Baldry'io. Eltonas Johnas ir Bernie'is Taupinas. Pamaniau, jog skamba gerai. Neįpras-tai. Žaviai. Apie savo sprendimą dabar jau buvusiems grupės draugams pranešiau iš Hitrou oro uosto mus vežusiame autobuse. Visi prapliupo kvatotis, o tada palinkėjo man geros kloties.

vienas

Su Elvii Presley'iu mane supažindino motina. Kiekvieną penktadienį po darbo ji pasiimdavo algą, pakeliui namo užsukdavo į elektronikos prekių parduotuvę *Siever*, platinančią ir muzikos įrašus, ir išigydavo naują šelako plokštelę. Nekantriai laukti, ką ji parsineš šįsyk, buvo mano mėgstamiausia savaitės dalis. Mamai be galo patiko šokių vakarai, tad ji mėgo bigbendus – *Billy May and His Orchestra*, Tedo Heatho grupę, taip pat – amerikiečių solistus: Johnnie Ray'ų, Frankie'ą Lainė'ą, Nat King Cole'ą ir apie „raudonomis plunksnomis ir hulos sijonėliu“* pasipuošusią merginą dainavusį Guy'ų Mitchellą. Tačiau vieną penktadienį ji grįžo nešina šiuo tuo kitu. Prasitarė man dar nieko panašaus negirdėjusi, bet taip susižavėjusi, kad nusipirkti tiesiog privalėjo. Atpažinau Elvio Presley'io pavardę vos motinai ją ištarus. Praėjusį savaitgalį laukdamas savo eilės vietinėje kirpykloje kaip tik varčiau žurnalus ir viename jų išvydau keisčiausią vyrą, kokį man kada buvo tekę regėti. Neįprastai atrodė kiekviena, net menkiausia jo įvaizdžio smulkmena: drabužiai, plaukai, netgi stovėseną. Net su skaisčiai žalia oda ir iš kaktos styrančia antena jis nebūtų labiau skyręsis nuo praeivių, kuriuos regėjau pro kirpyklos šiaurės vakarų Londone,

* *She Wears Red Feathers and a Huly-Huly Skirt* (1952 m.; čia ir toliau – vert. past.)

Pinerio priemiestyje, langą. Užburtas nuotraukos, nė nepasivarginau perskaityti greta išspausdinto straipsnio, o kol pasiekiau namus, iš galvos išdulkėjo ir vyro pavardė. Tai ir buvo Elvis Presley'is.

Vos tik mama įjungė plokštelę, man tapo aišku: Elvis Presley'is skamba visai taip, kaip ir atrodo – lyg ateivis iš kitos planetos. Palyginti su tuo, ko paprastai klausydavosi mano tėvai, *Heartbreak Hotel* nė nebuvo galima pavadinti muzika: būtent tokios nuomonės įsikibęs dar ne vienus metus laikėsi mano tėvas. Rokenrolą buvau girdėjęs ir anksčiau – visai neseniai, 1956-aisiais, topų viršūnėse karaliavo daina *Rock Around The Clock*, tačiau *Heartbreak Hotel* nė iš tolo nepriminė ir jos. Skambesys buvo šiurkštus, padrikas, lėtas ir bauginantis. Viskas persunkta to keisto aido. Vargiai tegalėjai suprasti jo tariamus žodžius – supratau, kad jo mažulė jį paliko, bet toliau visai pamečiau siūlo galą. Ką reiškė *dess clurk*? Kokį dar *Bidder Sir Lonely* jis vis minėjo?*

Jokio skirtumo, kaip tiksliai skambėjo tekstas: Elviui dainuojant, ėmė dėtis kažkas beveik materialaus. Tiesiogine tų žodžių prasme jutai tokią keistą jo skleidžiamą energiją, tarsi ši būtų užkrečiama ir iš grotuvo garsiakalbių patektų tiesiai į kūną. Tuomet jau laikiau save kvaištelėjusiu dėl muzikos – net turėjau nuosavą mažutę šelako plokštelių kolekciją, kuriai išleisdavau visus per gimtadienius ir šv. Kalėdas gautus dovanų čekius ir pašto perlaidas. Iki tos akimirkos visa širdimi garbinau Winifred Atwell – stambią ir džiugesiu trykštančią trinidadietę, kuri ant scenos pasirodydavo iškart su dviem instrumentais: mažuoju fortepijonu skambindavo lengvus klasikinius kūrinius, o nemažai gyvenimo mačiusiu senuku kabinetiniu pianinu – regtaimo melodijas ir užstalės dainas. Žavėjausi jos gyvybingumu, teatrališka maniera, kuria paskelbdavo: „O dabar žengsiu prie *antrojo* savo pianino“, plačia šypsena, kuri nušvisdavo jos veide, kai grodama atsilošdavo krėslė ir nužvelgdavo publiką – lyg

* Pasakotoją klaidina neaiškiai ištarti žodžiai: *dess clurk* iš tiesų yra *desk clerk* (angl. „tarnautojas“), o *Bidder Sir Lonely* – *They get so lonely* (angl. „juos apima tokia vienatvė“).

nė neįsivaizduotų, kaip galima dar geriau leisti laiką. Maniau, jog Winifred Atwell – neįtikėtina, tačiau net klausydamasis jos niekada nepatyriau nieko panašaus. Nieko panašaus nebuvau patyręs apskritai. Skambant *Heartbreak Hotel* atrodė, jog kažkas pasikeitė, ir jau niekas nebebus taip, kaip anksčiau. Pasirodo, tai nebuvo tik įspūdis.

Ir dėkui Dievui, nes pasauliui trūks plyš reikėjo pokyčių. Aš augau šeštojo dešimtmečio Britanijoje, o prieš Elvį, prieš rokenrolą, šeštojo dešimtmečio Britanija buvo ištis niūri vieta. Pineriui nejutau nė menkiausios antipatijos: niekada nebuvau viena tų roko žvaigždžių, kurių motyvacijos šaknys slypi aistringame troškime ištrūkti iš priemiesčio. Man čia visai patiko, tačiau slogi nuotaika gaubė visą šalį. Tvyrojo paslaptys, baimė, skepticizmas. Tai buvo iš už užuolaidų praeivius paslapčia stebinčių surūgėlių pasaulis, kuriame *košės prisivirusias* mergaites išsiųsdavo kuo toliau už miesto. Vos pagalvojęs apie šeštojo dešimtmečio Britaniją prisimenu save kiūtantį ant namų laiptų ir besiklausantį mamos brolio, dėdės Regio, kuris stengėsi atkalbėti ją nuo skyrybų su mano tėčiu:

– Jūs negalite išsiskirti! Ką pagalvos kiti?

Kuo aiškiausiai prisimenu jį sykį ištarus: „Ką kaimynai pasakys?“ Tai – ne dėdulės Regio kaltė. Toks jau tais laikais vyravo požiūris: laimė kažkodėl nebuvo tokia svarbi kaip įvaizdis.

Tiesa ta, kad mano tėvams apskritai nereikėjo tuoktis. Gimiau 1947-aisiais, bet buvau kuo tikriausias karo kūdikis. Mano gyvybė, matyt, užsimezgė tėvui grįžus atostogų iš Karališkųjų oro pajėgų, prie kurių prisijungė 1942-aisiais – pačiame II pasaulinio karo įkarštyje, o šiam pasibaigus buvo išrinktas pasilikti. Mano tėvai taip pat buvo tikra karo pora. Istorija skamba visai romantiškai. Jiedu susipažino tais pačiais metais, kai tėvas įstojo į kariuomenę. Jis, septyniolikmetis, tuomet dirbo valčių dirbtuvėse Rikmansverte: čia daugiausia gamintos siauros, kanalais plaukti tinkamos valtelės. Mamai buvo šešiolika, ji dar vadinosi mergautine Harris pavarde ir užsidirbdavo išvežiodama *United Dairies* pieną arklio tempiamu vežimu: prieš karą jokia moteris apie tokį darbą nebūtų galėjusi nė

pasvajoti. Tėvas mėgėjiškai pūtė trimitą ir per atostogas grodamas su ansambliu *North Harrow* viešbutyje pastebėjo mamą klausytojų minioje.

Vis dėlto romantika Stanley'io ir Sheilos Dwightų santuokoje nė nekvepėjo. Jie tiesiog nesutarė. Abu buvo užsispyrę ir karštakošiai, ir šią žavių savybių porą man teko laimė paveldėti. Nesu tikras, ar jie kada iš tikrųjų vienas kitą mylėjo. Po karo žmonės skubėjo tuoktis: ateitį gaubė paslaptis – net 1945-ųjų sausį, kai tuokėsi mano tėvai, – tad reikėjo tinkamai išnaudoti kiekvieną akimirką. Galbūt čia šuo ir pakastas. Gal kadaise, tomis trumputėmis kartu praleistomis valandėlėmis, jie išties buvo ar manėsi esą įsimylėję. Dabar, regis, vienas kito nė nemėgo. Kivirčams nebuvo galo.

Bent jau tėvui išvykus (o taip nutikdavo dažnai) stodavo ramybė. Jį perkėlė į aukštesnes skrydžių leitenanto pareigas ir nuolat siųsdavo į komandiruotes užsienyje – į Iraką ir Adeną Jemene, tad aš užaugau iš pažiūros vien moterų pilnuose namuose. Kartu su Ivy, močiute iš mamos pusės, gyvenome penkiasdešimt penktajame Piner Hilo gatvės name – tame pačiame, kuriame gimiau. Tai buvo vienas tų socialinių būstų, kurių trečiuoju ir ketvirtuoju dešimtmečiais pridygo visoje Britanijoje: trys miegamieji, bendra siena su gretimu namu, raudonų plytų pirmas ir baltu tinku dengtas antras aukštai. Name gyveno dar vienas žmogus – vyras, kurio nepastebėti buvo vienas juokas. Mano senelį ankstyvoje jaunystėje pasiglemžė vėžys, ir močiutė ištekėjo antrą kartą – už I pasauliniame kare kojos netekusio vyruko vardu Horacėas Sewellis. Tai buvo aukso širdies žmogus, bet didžiu šnekoriumi jo niekaip nebūtum galėjęs pavadinti. Regis, didžiumą laiko jis praleisdavo kieme. Dirbo vietiniame *Woodman's* daigyne, o kai nebūdavo ten, paprastai sukiodavosi sode, rūpinosi visomis mūsų daržovėmis ir puoselėjo gėles.

Galimas daiktas, kad sode jis tūnodavo norėdamas laikytis atokiau nuo mano motinos. Jei taip, negaliu jo kaltinti. Karštas mamos būdas niekur nedingdavo ir tada, kai namie nebūdavo tėčio. Mintimis nusikėlęs į vaikystę visada prisimenu jos nuotaikas ir nejaukius,

slogius piktos tylos tarpsnius, namus užklupdavusius be menkausio įspėjimo. Tuomet stengdavaisi vaikščioti ant pirštų galiukų ir gerai apgalvoti kiekvieną žodį, nes išvedęs motiną iš kantrybės tuojau gaudavai lupti. Laiminga ji spinduliuodavo šiluma, žavesiu ir gyvybingumu, tačiau kartu, regis, be paliovos ieškojo priežasties pasijusti nelaiminga, motyvo įsivelti į barnį, progos tarti paskutinį, lemtingą žodį. Visiems įsiminė dėdės Regio posakis, jog ji įstengtų įskelti kiurvirčą net tuščiam kambaryje. Daugelį metų kažkodėl maniau, kad dėl to kaltas aš, kad galbūt ji niekada netroško tapti motina: manęs mama susilaukė būdama vos dvidešimt vienu, įstrigusi aiškiai niekur nevedančioje santuokoje ir dėl menkučių finansinių galimybių priversta gyventi su savo motina. Vis dėlto jos sesuo, mano teta Win, prasitarė, jog taip buvo visada – net kai jos buvo mažos atrodė, jog Sheilą Harris sekioja tamsūs debesys. Kiti vaikai jos baiminosi, bet jai pačiai tai, regis, net patiko.

Jos požiūris į motinystę išties buvo baisiai keistas. Augau laikotarpiu, kai paklusnumo atžaloms buvo įprasta įkrėsti beržine koše, o visuomenė nė neabejojo, kad nuo bet kokios bėdos vaiką galima pagydyti paprasčiausiai jį prilopus tiek, kad neatsisėstų. Mano motina buvo aistringa tokio požiūrio šalininkė. Ypač tai gąsdino ir žeminota tada, kai vykdavo viešumoje: niekas taip negriauna pasitikėjimo savimi kaip pėrimas Pinerio *Sainsbury's* parduotuvės kieme, stebint miniai susidomėjusių žiopių. Vis dėlto kai kurie mamos poelgiai net ir tais laikais būtų buvę laikomi žiauriais. Po daugelio metų sužinojau, kad kai buvau dvejų, naudotis puoduku ji mane mokė iki kraujo talžydama vieliniu šepėčiu kaskart, kai nusilengvindavau kitur. Apie tai sužinojusi močiutė, savaime suprantama, paklaiko: jiedvi nesikalbėjo visą savaitę. Kitą kartą senelė pasiuto išvydusi motinos pasirinktą būdą mane gydyti nuo vidurių užkietėjimo. Paguldžiusi ant indų džiovyklės virtuvėje, ji įkišo man į išangę karbolinio muilo. Jeigu motinai iš tiesų patiko gąsdinti žmones, aš jai tikriausiai teikiau vien džiaugsmą: po velnių, bijojau jos it maro. Mylėjau ją – jak buvo mano mama, tačiau visus vaikystės metus praleidau įsitempęs

ir iš paskutiniųjų stengdamasis nepadaryti nieko, kas ją išvestų iš kantrybės. Jos laimė buvo mano laimė – tiesa, laikina.

Su močiute panašių bėdų nekildavo. Ja pasitikėjau labiausiai. Atrodė, kad būtent ji yra šeimos šerdis – juk vienintelė neišeidavo į darbą. Per karą pieno vežimą vairavusi mama šiek tiek palypėjo karjeros laiptais ir dirbo keliose parduotuvėse. Močiutė – viena tų neįtikėtinų senosios darbo klasės matriarchių: niekada netauzijo niekų, sunkiai lenkė nugarą, buvo geros širdies ir mėgo pašmaikštauti. Ji nepriekaištingai ruošė valgį, rūpinosi augalais, mielai išlenkdavo burnelę ir sulošdavo partiją kortomis. Gyvenimas močiutei sunkumų nepagailėjo: jos tėvas paliko motiną besilaukiančią, tad šiai teko gimdyti darbo namuose*. Močiutė niekada apie tai nepasakodavo, tačiau, regis, ši patirtis ją pavertė tokiu žmogumi, kurio nestebina niekas – net tas sykis, kai kelnių užtrauktuku prisisečiau apyvarpę ir staugdamas iš skausmo nudundėjau laiptais žemyn prašyti mane išlaisvinti. Atsidususi močiutė ėmėsi darbo taip, tarsi gelbėti mažų berniukų penius iš užtrauktukų būtų kuo įprasčiausia kasdienė užduotis.

Jos namas dvelkė vakarienei kepama mėsa ir anglių židiniu. Kas nors vis išdygdavo prie durų: tai teta Win ar dėdė Regis, tai mano pusbrolis Johnas ar pusseserė Cathry, nuomos mokesčio rinkėjas, *Watford Steam* skalbyklos darbuotojas ar anglių pristatytojas. Ir visada skambėjo muzika. Radijas beveik kiaurą parą plyšavo *Two-Way Family Favourites*, *Housewives' Choice*, *Music While You Work* ar *The Billy Cotton Band Show* programą. O jei ne, grodavo radiola – daugiausia džiazas, o retsykiais – ir klasikinės muzikos įrašus.

Galėjau ištisas valandas praleisti vien žiūrėdamas į tas plokšteles, žvilgsniu tyrinėdamas skirtingas etiketes. Mėlynos – *Decca* studijos įrašų, raudonos – *Parlophone*, ryškiai geltonos – *MGM*, dėl man visiškai neaiškių priežasčių ta gerai žinoma į gramofoną žiūrinčio šuns iliustracija papuoštos – *HMV* ir *RCA*. Plokštelės man atrodė

* Britanijoje iki 1930 m. veikusios institucijos, kuriose sunkiai besiverčiantieji gyveno ir dirbo fizinius darbus.

stebuklingos: negalėjau atsižavėti tuo, kad vos uždėjus ant jų adatą ausis paslaptingu būdu pasiekdavo garsai. Neilgai trukus dovanų norėjau gauti vien plokštelių ir knygų. Puikiai prisimenu, kaip nusivyliau nulipęs laiptais ir išvydęs didžiulę suvyniotą dėžę. Dieve šventas – man nupirko *Meccano* konstruktorių.

Dar turėjome ir pianiną, kuris priklausė močiutei. Juo skambindavo teta Win, o ilgainiui išmokau ir aš. Šeimoje sklandė begalė mitų apie neeilinį mano talentą: dažniausiai kartojama istorija byloja, esą kai buvau trejų, teta Win pasisodino mane ant kelių, ir aš tuojau iš klausos atkartojau *The Skaters' Waltz* melodiją. Neįsivaizduoju, ar tai tiesa, tačiau pianinu skambinti iš tiesų pradėjau labai anksti: pirmąją mokyklą, Redifordo, pradėjau lankyti jau mokėdamas groti. Skambindavau tokias daineles kaip *All Things Bright and Beautiful* ar mokyklos susirinkimuose girdėtus himnus. Tiesiog pasižymėjau gera muzikine klausa – taip, kaip kai kurie iš prigimties turi fotografinę atmintį. Bent kartą ką nors išgirdęs galėdavau tuojau drožti prie pianino ir daugiau mažiau tiksliai tai atkartoti. Būdamas septynerių, pradėjau lankyti ponios Jones pamokas, ir jau netrukus per šeimos susibūrimus ar vestuves tėvai stumdavo mane prie instrumento atlikti *My Old Man Said Follow The Van* ar *Roll Out The Barrel*. Kad ir kokia kūrinių įvairovė sklido iš namuose kauptų plokštelių ir radijo imtuvo, mano šeimai, regis, vis dėlto labiausiai patiko senamadiški šlageriai, kuriems lengva pritarti.

Pianinas ypač praversdavo namo atostogų grįžus tėvui. Kaip tikras šeštojo dešimtmečio britas, jis buvo įsitikinęs, kad bet kokius jausmus, išskyrus pyktį, rodantys žmonės pasižymi beviltiškai silpnu charakteriu. Jis meiliai neprisiliesdavo, neprasitardavo mylįs. Užtat mėgo muziką, ir jei išgirdavo mane skambinantį, sulaukdavau pagyrimo „Šaunuolis“, o gal ir apkabinimo per pečius – pasididžiavimo ir pripažinimo jausmo. Valandėlei atsidurdavau tarp jo išrinktųjų. Likti šiame sąrašė man atrodė gyvybiškai svarbu. Jeigu jo baiminausi kruopele mažiau nei motinos, tai tik todėl, kad jis kur kas rečiau pasirodydavo namie. Kai buvau šešerių, mama nusprendė išsikraustyti

iš Pinerio, kur gyveno visa jos šeima, ir sekti paskui tėvą į Viltšyro grafystę: jis buvo paskirtas dirbti oro pajėgų bazėje Linehamo kaime netoli Svindono. Mano prisiminimuose tas laikotarpis ne itin ryškus. Žinau, jog nuoširdžiai mėgavausi žaidimais kaime, bet kartu prisimenu, kad pokyčiai mane trikdė ir glumino, todėl ėmiau atsilikti nuo bendramokšlių. Ten gyvenome neilgai: mama tikriausiai greitai suprato padariusi klaidą, ir nuo tada, kai grįžome į Pinerį, man atrodė, kad tėvas veikiau retsykais mus aplanko nei gyvena kartu.

Tačiau kai jau aplankydavu, viskas versdavosi aukštyn kojomis. Staiga atsirado begalė naujų taisyklių. Nusižengimu buvo laikomas ne tik iš pievos į gėlių lysvę įspirtas kamuolys, bet ir *neteisingai* valgomi salierai. Vargu ar jums tai labai įdomu, tačiau salierus *dera* valgyti kramtant taip, kad šie kuo mažiau traškėtų tarp dantų. Kartą gavau į kailį už tai, kad esą netinkamai nusivilkau mokyklinį švarkeklį: kad ir kaip gyvybiškai svarbu buvo žinoti, kaip *dera* jį nusivilkti, man šios žinios, deja, visai išdulkėjo iš galvos. Tai išvydusi teta Win taip susigraudino, kad apsipylusi ašaromis nuskuodė papasakoti močiutei, kas dedasi. Ginčų dėl mokymo naudotis puoduku ir užkietėjusių vidurių tikriausiai išvarginta moteris tik numojo ranka ir paragino tetą nesikišti.

Kas čia vyko? Nė nenumaniau. Apie tėvo problemas žinojau ne ką daugiau nei apie motinos. Gal tai kažkaip siejosi su darbu kariuomenėje, kur viską kaustė taisyklės. Gal tėvą kamavo pavydas ir dėl nuolatinio atstumo jis jautėsi išstumtas iš šeimos: įvedęs begalę taisyklių, būtų vėl galėjęs jaustis įsitvirtinęs kaip šeimos galva. Gal jį patį taip užaugino – nors jo tėvai, senelis Edwinas ir senelė Ellen, griežtumu lyg ir nepasižymėjo. O gal abiem mano tėvams tiesiog pasirodė klaidiniai sunku auginti vaiką, nes nė vienas anksčiau nebuvo to daręs. Nežinau. Supratau tik tiek, kad tėvas visai neturėjo kantrybės ir, regis, nesuvokė, kaip vartoti žodžius. Jokių ramių reakcijų, jokių „nagi, eikš, prisėsk“. Jis tiesiog pratrūkdavo. Dwightų Giminės Temperamentas. Šį gyvenimo prakeiksmą kenčiau tiek vaikystėje, tiek ir vėliau, kai tapo aišku kaip dieną, jog šis – paveldimas.